

Антоніна МОВЧУН,
доцент Київського
університету імені Бориса Грінченка

Щемке і трепетне поетичне слово Галини Кирпи (про книгу вибраного "Місяць у колисці")

Біографія письменниці Галини Кирпи вмістилася в кількох датах. Народилася 1 січня 1950 року в селі Любарці Бориспільського району Київської області. Звичайно ж, навчалася. Здобула вищу освіту: закінчила філфак Київського державного університету імені Т. Шевченка (1976). Працювала. Працювала на видавничій та журналістській роботі. Така звичайна біографія. Але справжній життєпис Галини – у її творчості. Тиха, скромна, неопублічна в щоденному побуті, вона – невтомна у творчості. Перелік написаного і перекладеного нею з білоруської, німецької, шведської, данської та норвезької мов – вражає. Це кілька сторінок самого тільки списку. Власна поетична та прозова творчість має особливий стиль, стиль Галини Кирпи, лауреата премії "Світлослов" за "чисте сяйво метафор".

Найточніше визначив її творчу манеру Дмитро Павличко: "Поетизація Галини Кирпи ясна, проста, суворая. Вона чимось нагадує оповідання молодшого Тютюнника, жодної красивості, жодної зайвої фрази, жодної літературщини там нема".

Її поезія – непроминуше диво. Лагідно, ніжно, ніби звук павутинки, доторкається до душі читача поетичне слово Галини Кирпи. Аналогій в українській поезії немає.

Ось читаєш нову книгу вибраного Галини Кирпи "Місяць у колисці", і лагідний подив доходить аж до глибини душі. Вражена, подивована, запитує себе: як я раніше цього не відчула, як раніше не бачила, що світ можна саме так відкрити, саме так відчутти його в мистецтві слова, звуків, у красі самого життя.

І вже з головою пірнаєш в те дивовижне мистецтво, де владарюють слово і почуття. І живеш, розкошуєш тим дивословом, тим дивосвітом.

Прочитана остання сторінка книжки "Місяць у колисці", та минають дні, тижні, місяці, а ти все ще ходиш у тому поетичному диві і розумієш: потрібно й іншим розповісти про це неймовірне мистецтво. Але... Але боїшся, боїшся доторкнутися до її світу, щоб необережним словом не зруйнувати його... Як розповісти про таке тендітне, щемке і трепетне поетичне мистецтво?

У цій книжці Галини Кирпи слова настільки злилися із авторським світовідчуттям, що створили лірику небесної чистоти.

Минув час, і я нарешті зважилася запросити вас у дивосвіт Галини Кирпи. Книга "Місяць у колисці", як і годиться для книги вибраного, ввібрала все краще із виданих раніше збірок: поезію, прозу, переклади.

Ми ж зупинимось на поезії, про прозу та переклади розповімо пізніше. Назви поетичних розділів книги вибраного – "Диво-день", "Лечу у вирій", "Жар-птиці на яблунях", "Таке не повторяється ніде", "Плело віночок

літо", "Ну й гарно все придумав Бог" – відтворюють погляд поетеси на світ. У плетиві образів, почуттів висновуються хвилюючі проблеми, як-то: для кого живеш? чого я другу не сказав? рідна земля. І вони, ці проблеми, навіть зі знаком запитання, дуже важливі, хвилюючі для дитини! Адже квіти живуть для неї, і вони мають почути у відповідь, для кого живе дівчинка у світі, "де є лист зелений, де напувають дощі трави веселі й кущі, сливину спраглу гілку і золотеньку бджілку, мамину білу хатку, річчину довгу кладку, котика на осонні і гусенятко сонне...".

А скільки відкриттів зробить юний читач, адже світ природи наділений почуттями і відчуттями. Є тут дивний екзюперівський лис, що, ошелешений красою, ніяк не втямить того дива – цвіту мальви:

Вечірні соняхи до неба підтяглись.
Бджола на ніч несе пісні у вулик.
До мальви й досі зазирає лис:
– Ти зацвіла чи просто усміхнулася?

Подиву і неспокою героїні вірша "І це називається літо!" співчуваєш, бо й справді, як їй бути, коли:

Надворі – дощі та дощі!
Ну як мені мальву полити?
Чи йти поливати в плащі?
І це називається літо:
Хмар у саду – ніби слив!
На гойдалці бавиться вітер,
А я ж коли вийду? Коли?
І це називається літо...

Світ природи в Галини Кирпи настільки олюднений, що не тільки наділений людськими рисами та почуттями, але й тією високістю духу, яку мають високодуховні людські особистості. Цей світ – щемкий та духовний.

Дивовижно, але поетеси вдалося надати деревам, птахам ту витончену грань почуттів, за якою відчуваєш дитину. Ось так, як герой вірша "Дубок навесні", може подумати і сказати тільки дитина:

Серед галяви між старими кленами
Дубок мудреє думоньку свою:
Тепер і я вберуся по-зеленому,
Чого це я і досі так стою?

Цей дубок зрідні липі ("Неділя"), яка широко й безпосередньо вихлопує радість свого першого цвітіння:

Хвалилась липа липі в понеділок:
– Я зроду ще такою не була!
Не день у мене, а свята неділя:
Сьогодні я нарешті розцвіла!

Вірші Галини Кирпи мають свою розмаїту орбіту, в ній дуже виразно проступає тема родини. І це справедливо, адже для дитини весь широкий світ міститься у найрідні-

ших словах: тато, мама, дідусь і бабуся. У родинному колі панує любов і злагода, турбота й повага. Ось малі "меткі чорненькі" павучата плетуть для свого дідуся "крислатий капелюх, щоб гарний був від сонця, від дощу, від преусякої мороки ще й від мух!" ("Павук"). А скільки ото почуттів за словами малої героїні вірша "Хмарки", яка захоплено вибирає між хмарками дивовижної краси свою:

Ця хмарка – ніби палац золотий.
А та – немовби хата з ластівками.

Однак дитина хоче таку, "щоб так було, як в мамі". Що до цього додаси? Рідна хата в поетеси виступає уособленням щасливого дитинства:

Знає хата уночі
од веселих снів ключі.
Знає снів вона багато
і для мамі, і для тата.
А для мене казку знає,
як засну – розповідає.

Найвище щастя для дитини – бути чийось. Бути маминою і татовою, бабусиною, дідусевою, адже про всіх їх вона говорить – мої. Не бути самотньою. У світі ніхто й ніщо не повинно відчувати болю одинокої душі. Це відчуття бути чийось дитина у вірші "Нічнє дерево і моє" переносить і у світ природи:

Я знаю, що всяке нічне дерево
хоче чийось бути.
Оця ось тополя – моя,
є у неї ім'я, –
я сама вибирала.
Назвала її – знаєте як? –

Тетянка!

Цитуйте... послушайте...
Вона озивається до мене
кожним листочком.
А коли надворі прудже тихо,
так от – анішелесь –
Вона щораз промовляє:
Те-тян-ка... Те-тян-ка...
Ніби учиться говорити.
А я вчуся слухати.

Тема родини переплітається з темою суспільною. Тонку лінію цього переходу не відчуваєш, адже поетеса вибудовує світ навколо дитячої особистості. Від тата і мамі, із родини у дитини ставлення до суспільних символів: до мови, до Батьківщини. Ці істини, на жаль, віддаляються від нас. Сучасний світ забуває, що всі ми родом не просто з дитинства, а з родини. Спілкування дітей з батьками вже майже витіснила віртуальна реальність. У Галини Кирпи, на щастя, струменить шемка атмосфера краси й тепла родинного світу. Такі узагальнені поняття, як етика людських взаємин набувають у її поезіях людяної широти, бо дитина відчула їх уперше у своїй сім'ї. Тому й стають зрозумілими для дитини поняття рідного краю, рідної мови. Замість збитих лозунгів берегти рідну мову поетеса передала у вірші "Мова моя" шемливе відчуття рідності мови. Метафоричний образ мови – близький і зрозумілий, бо він – із дитячого світу: мова – це "дівчинка у віночку", вона – "мов ластівка". Та дороги її стеляться не тільки лугом, полем, але й "терновими стежками вона йде" до людей. Мова – це "Берегиня, що на кожне своє дитятко дихає і тремтить".

Справді, не лозунги, а конкретні справи дитини у її ставленні до мови:

Мова моя – БУЛА! БУДЕ! А нині
я терни в стежках визибуру,
щоб їй було легше ходити...

Відкриває дитина Батьківщину через рідні образи, в іграх і забавах. Скажімо, паперові каравели ("Так гарно, що весна"), що їх пускають малі герої, обов'язково "причалиють десь до рідної землі". І Березень, який вже човника придбав, веслує у краї "у зелені, у вишневі, у краї свої".

Бути з Україною – це відчувати домівку, відчувати щастя. Саме такі почуття охоплюють лелеку ("Скоро – дома"), який "через дощі, вітри і зливи міряє доріженьку знайому та й думає: "Ну от і я щасливий. Вже скоро – Україна. Скоро – дома".

У Галини Кирпи світ і мистецьки довершений, і духовно витончений, і трудящий ("Усі трудяться"):

Дерево трудиться назеленітися.
Квіточка трудиться начервонітися.
Бджілка трудиться налітатися.
Метеличок трудиться нагойдатися.
Травичка – водички напитися,
росинка – на білий світ надивитися!

І по-дитячому наївний та довірливий. У неї квіти люблять мандрувати, а тополя в калини просить намистечка – "поміряю й назад віддам". У ньому таємнича загадковість, що так вабить дітей ("Щось зацвіте", "Щось зелене"). Але і в тій таємничій загадковості живе стільки людяності, що її відчуваєш на дотик. Щось Зелене – це "ще тільки Вітерець", що не хоче зривати листя з дерев, не хоче топтати квіти й зніматись, як вітер. Поезія "Щось зацвіте" має казковий сюжет. У ній герої – горобець і його горобенята. Є в поезії опис часу і місця дії – своєрідна експозиція:

Ще не було снігів. Ще тільки
в саду останнє яблучко гойдав вітер.
А прилетів горобчик і про квіти
своїм горобеняткам заспівав.

Зміст вірша вмістився в кількох строфах. Але читач робить відкриття: виявляється, світ природи відчуваемо не тільки ми, люди, його пізнають птахи та звірі – яскраві представники самої природи. І для них існує чимало загадкових таємниць. Ось горобчик про таку таємницю розповів своїм дітям:

Вже аніде ні айстрочки немає,
немає чорнобривця і гвоздики.
Та скоро зацвіте щось, я не знаю,
щось дуже-дуже біле і велике.
Цвістиме день, цвістиме два, аж поки...
Аж поки скільки хоч не нацвітється...

Світ добрий, тож і кінцівка поезії несподівано-оптимістична:

Лоскоче вітер яблучко за боки –
воно впаде і долі засміється.

У Галини Кирпи пори року, які для багатьох із нас, дорослих, минають, буденно рахуючи літа, зображені в дитячому сприйманні казковими істотами. Так, літо на сонячних луках "цілий день дає метеликам уроки танців, пташкам – уроки співу, а квітів навчає чепуритися" ("Літо вийшло надвір"). Серпень – це прохожий, що "знай

біжить... біжить... не набіжитья... Коли й вернувся б, то навряд чи зможе на літо ще хоч раз та подивитися", бо:

Вже на троянді – лише спомин цвіту.
До неї в гості не приходять маки.
І наш Дніпро поплакує за літом,
Я трішки помагаю йому плакати.
(“Прохожий серпень”)

Галина Кирпа добре обізнана зі світовою дитячою класикою. Вона – один із кращих перекладачів творів для дітей зі шведської, норвезької, данської літератур. Кращі мотиви лірики європейської поезії звучать і в її віршах – добро, людяність, милосердя, доброзичлива іронія.

Та ще більше зустрінемо в її поезії переосмислених фольклорних мотивів дитячих забавлянок, замовлянь, загадок, кумулятивних казочок, колядок та ін.

Є в книзі вибраного Галини Кирпи особлива частина – це розділ “Ну й гарно все придумав Бог: вірші для двох (а двоє ті: дитина й Бог)”, який виходив окремою збіркою (К.: Лелека, 2003). Галина Кирпа доторкнулася до незвичайно тонкої сфери – дитина і Бог. Їй вдалося передати ширість дитячого світовідчуття. Заголовним віршем циклу “Ну й гарно все придумав Бог!” зроблено своєрідний заспів до дитячого наївного, але такого щирого зізнання свого сприйняття світу. Бог у зображенні Галини Кирпи – це не якась надприродна сила, він близький, рідний дитині, як батько і мати. Він простий і зрозумілий для неї, його вчинки відповідають дитячим почуттям.

Бог придумав усе гарно, він все знає. Дитина осмислює ці складні істини дуже наївно. І ця наївність така щира і тремка, що аж перехоплює подих. Ось як, наприклад, героїня вірша “Де рай?” усвідомила поняття раю:

Боже, одні кажуть, що рай на небі, другі кажуть, що рай за морем. А я не знаю: небо так високо, море так далеко.	Недавно я бачила, як ластівки переселилися до свого нового гніздечка. Вони так раділи, мов діти. І мені здалося, що рай – у гніздечку ластівки. А це ж набагато ближче за небо й за море.
---	--

У вірші “Сім днів” дитина оцінює світотворення по-своєму, по-дитячому:

Боже, як гарно, що Ти створив день! Як добре, що він Тобі сподобався. І Ти створив ще другий, третій, четвертий, п'ятий і шостий!	А найкраще Тобі вдався сьомий день. Молодчина, що Ти додумався мати сім днів, бо інакше у нас ніколи не було б <i>неділ!</i>
--	--

Дуже тонко поетеса вплела в цю складну тему етнопедогогіку і народні звичаї та обряди, які дитина осмислює. Показовою на цю тему є поезія “Ваша Водо-Величність!”:

Сьогодні у води свято – Водохреще. Сьогодні воді б'ють поклони, мов королеві. Сьогодні я їй кажу: – Ваша Водо-Величність! Сьогодні вона справді чарівна: все пила б її, пила б її, пила...	А тоді усміхалася б, усміхалася б, усміхалася б, і не зводила очей з велетенського льодяного хреста біля річки. Бо то не просто хрест, то пам'ятник свята Води – Водохреще.
--	---

Дитячі народні заклички та пісеньки лежать в основі багатьох поезій. У вірші “Мурка не думала” приспівка “Котино, котино...” підсилює мотив людяності. Дитина не просто живе у світі народних звичаїв, вона їх активний учасник. Для неї Святвечір – “солодкий, як медяник, білий, мов іній” (“Мене наздоганяє вітер”).

Взагалі у віршах Галини Кирпи світ дитини має надчугову інтонацію. Так, під час дошу героїня вірша “Парасолька для Бога” хвилюється: “Боже, а як там Тобі за тими непроглядними хмарами?” Вона хоче винести Богові татову парасольку:

У нього їх дві:
Ти можеш із нею ходити,
аж поки вигляне сонечко.

У центрі поетичного зображення Галини Кирпи – тільки дитина, тільки її світ, її мислення, її мовлення. Дочитуючи написане поетесою і раптом тебе осяяла думка: для того, щоб так відтворити дитину, треба самій залишатися дитиною. Галина Кирпа, і справді, мудра... Дитина.

Вчитуючися в тиху музику її слів і розумієш, що світ шемкий і крихкий, він непроминуший і рідний. У цьому й переконує книга вибраного “Місяць у колісці”. У серці кожного читача знайдеться місце поезії Галини Кирпи.

Читаймо їх, насолоджуйтесь. Краще неї ніхто про це не сказав. Прочитаймо їх учням свого класу:

Я СЕРЕД ЛУГУ

Стою серед лугу. Пташечка тенька.
Бабки до вечора в піжмурки грають.
Я проти неба – така маленька:
до мене хмарки не долітають.
Річечка лугом біжить вузьенька,
за нею вітер аж не встигає.
Я проти світу така маленька,
що він навряд чи про мене й знає.

КОЛЬОРОВИЙ ВІТЕР

Вітер кольору неба, вітер кольору трав,
вітер дубам і вербам щось на сопілці гра.
Грає про сонце, й про себе, й про весноньку у цвіті
так, що дуби і верби слухають і ростуть.

МОВА МОЯ

Мова моя – мов дівчинка у віночку,
йде полем, іде лугом,
терновими стежками йде.
Мова моя – мов ластівка,
летить горою, летить долом,
провіщає мені ясен-день.
Мова моя – немов Березиня,
що на кожне своє дитятко
дишає і тремтить.
Мова моя – БУЛА! БУДЕ! А нині
я терни в стежках вибіраю,
щоб їй було легше ходити.

РОМАШКА

На цій галяві так, немов у раї:
літають тихо бджілка і оса.
А я котрусь гукну і спитаю:
– Чи гарно на мені блищить роса?

ВВЕЧЕРІ

Пливе хмарина – сиза, наче равлик.
Мов бджілка, наробилася земля.
А вечір дибуляє, як журавлик.
А матіола пахне, як своя.